

Overweging 01 maart 2015 glorie en geweld

Lezingen: 1Koningen 19, 9-18; 2Petrus 1, 16-21; Marcus 9, 2-10.

Gisteren las ik in Trouw op pagina 17 een artikel onder de kop "alles wat niet Joods is moet weggevaagd". Waar ging het over? Al enige jaren worden christenen en moslims belaagd door Joodse kolonisten op de westelijke Jordaanoever. Ook in de gebieden die krachtens het Geneefse Vredesinitiatief toekomen aan een eventuele toekomstige Palestijnse staat. Monniken en priesters worden bespuwd en gemolesteerd. Sinds kort vormt de berg Tzion de inzet van een judaïserend nationalisme waar alles wat niet Joods is van verwijderd dient te worden.

De dag daarvoor lazen we hoe vertegenwoordigers van de Islamistisch nationalistische IS in Mosul, het voormalige Nineve, eeuwenoude godenbeelden vernielde, met een beroep op een gelijkaardige handeling van aartsvader Abraham-Ibrahim. Bovendien verbrandde IS in de afgelopen tijd duizenden oude boeken en handschriften in een poging tot zuivering van het door hen beheerste gebied.

In Egypte gaan van de zijde van ultra-orthodoxe soennieten stemmen op om de monumentale afgodenbeelden af te breken als onislamitisch.

Ik zet deze voorbeelden naast elkaar. Maar toch wil ik ze niet op een lijn zetten. Het gaat me om iets anders.

De gebieden waar we over spreken zijn ons zeer dierbaar: De nijldelta, maar meer nog Israel-Palestina, Syrië, Mesopotamië. Zij vormen het hart van onze spirituele geschiedenis. Ons geloof vindt er zijn oorsprong.

We spreken over Jeruzalem, Israel als de beelden van onze toekomst, het beloofde land, de vaderstad, stad van duurzame vrede, land van overvloed van leven. Zij hebben ook voor ons eschatologische (betrekking hebbend op het uiteindelijke) betekenis. Juist daarom hebben we zoveel moeite met hetgeen daar gebeurt. Als vanzelf gaat onze sympathie uit naar het volk Israel wiens verhalen de context bieden voor het verstaan van de betekenis van Jezus. De gelovige geschiedenis van het Joodse volk en van het christelijk geloof zijn op meer dan een manier met elkaar verbonden. In positieve zin en, van de zijde van het Christendom, ook in negatieve zin.

Wel wil ik onderscheid blijven maken tussen de staat Israel, het joodse volk, het politiek zionisme en het religieus zionisme. Honderd jaar geleden verzette de Joodse orthodoxie zich fel tegen de mogelijkheid van een politiek Zionisme. Nu is het er de voorhoede van. Het messiaanse visioen van het herstel van eretz israel en de Joodse staat komen steeds dichterbij elkaar te liggen. Het geloofsverhaal, zijnde het narratief van de bijbel, wordt teveel vereenzelvigd met het geschiedenisverhaal. Terwijl het geloofsverhaal juist nooit een op een geschiedenisverhaal is, maar interpretatie ervan, betekenisgevend, perspectief biedend.

In het narratief, dat is het betekenis en identiteit gevende verhalenbestand, van het Midden Oosten neemt geweld naar mijn smaak een te weinig bediscussieerde plaats in. Verhalen waaraan men identiteit ontleent, en waarin geweld het geaccepteerde gedrag is ten opzichte van vijanden kan mensen niet onberoerd laten. Zulke verhalen legitimeren immers het gebruik van geweld jegens andersdenkenden, die als vijanden van het geloof worden gezien en jegens hen die de gebieden bewonen waarop men aanspraak meent te kunnen maken.

Vandaag in de liturgie lezen we uit het eerste boek koningen. En de pijnlijke overwegingen, gedachten die me ook persoonlijk pijn doen, in het voorgaande ontspruiten aan de lezing ervan. We kennen de profeet Elia als een van de allergrootste profeten, machtig in woord en werken. Volgens de overlevering sterft hij niet, maar wordt

ten hemel opgenomen. Zijn wederkomst markeert het begin van de messiaanse tijd. Maar in de teksten ontmoeten we hem als volledig burnt out, moe en uitgeblust. Hij wilde dood, maar kreeg nieuwe kracht door het voedsel uit de hemel om op weg te gaan naar de berg van God om Hem daar te ontmoeten, niet in het natuurgeweld, maar in de stilte. Hij krijgt Elisa als zijn opvolger aangewezen en moet in Damascus Hazael tot koning en Jehu tot koning van Israel. En dan staat er: "wie ontkomt aan het zwaard van Hazael zal gedood worden door Jehu en wie ontkomt aan Jehu zal door Elisa gedood worden". Net na die ontmoeting in de stilte, nota bene. Er staat niet: "dan zullen Hazael en Jehu en Elisa samen mijn volk terugbrengen bij Mij". De afvalligen worden gedood. Er wordt niet geprobeerd om hen door rechtvaardig bestuur, onderlinge vrede tussen Aram en Israel, en inspirerend geloofsonderricht te doen terugkeren naar de God van het verbond.

Van geloofsverhalen verwachten wij iets anders. Wij zullen ons dan ook eerder identificeren met andere verhalen: de profetieën van hoop, de verwachtingen in ballingschap, wijsheidsliteratuur, verhalen van uitredding, psalmen. In de loop van de geschiedenis van de bijbel zien we het beeld van God en de wijze van geloven ook veranderen. God wordt minder gewelddadig voorgesteld zou je kunnen zeggen en het geloof wordt innerlijker, meer gericht op eigen bekering. In Jezus kunnen we die richting herkennen. De vroege verkondigers van het messiaanse/christelijke geloof, - en de evangelisten horen daar ook toe-, is er veel aan gelegen om dat wat in Jezus wordt geopenbaard te ijken op de traditie. En zo verschijnt Jezus hier in het Marcusevangelie temidden van Mozes en Elia. De aanwezigheid van Elia maakt duidelijk dat Jezus de gezalfde van God is, de Messias. Mozes, de ontvanger van de wet tijdens de tocht uit het slavenhuis op weg naar het beloofde land, openbaart Jezus als degene die de wet vervult. De Messias is de legitieme vertolker van de wet, zijn interpretatie is toonaangevend. En meer nog (hier is meer dan de wet): aangezien in de Messias de wet is vervuld, is de wet overbodig geworden. Met de komst van de Messias is zowel de tijd van de profeten als van de wet voorbij, want de tijden zijn vervuld.

Nu is dat zo op de berg van God, maar niet in de vlakte van mensen. Door deze openbaring wordt wel aangegeven dat Jezus een legitieme en richtinggevende opvatting van de betekenis van de wet van Mozes geeft, hoe onorthodox zijn interpretaties voor sommigen van zijn volksgenoten ook zijn. Bovendien verkondigt Hij niet alleen de wet, Hij leeft die ook.

Met Jezus bevinden we ons in een ander narratief, een ander geloofsverhaal. In Hem krijgen we een humane identiteit aangeboden. Het gaat er Hem niet om dat we God gehoorzamen als een machtige heerser wiens wil vreemd is aan de onze. Geloof is de motor van onze innerlijke beweegredenen, de spil waaromheen de werkelijkheid kantelt. In navolging van Hem nemen we het woord van God met hart en mond. We nemen het mee naar binnen waar het ons verandert en de wereld met ons. Daardoor is wat wij willen niet anders dan wat God voor ons wil. Onze wil is een meegaan in Gods verlangen.

Jezus haalt ons uit de spiraal van geweld en vergelding en biedt ons een verhaal van vergeving, mededogen, geduld en naastenliefde, gedragen door een innige verbondenheid met God en door gebed. En de verhalen omtrent Jezus doen dat omdat de auteurs geloven dat daarin de ware betekenis van de messiaanse profetieën en de wet van Mozes geopenbaard wordt. Het beloofde land, als beeld van onze uiteindelijke bestemming, is daarmee de vrucht geworden van rechtvaardig en liefdevol handelen. Het kan niet worden bemeesterd, alleen geleefd.

Geloof en politiek zijn niet te vermengen. De weg van geloof is anders dan die van de politiek. Wel biedt het geloof de inspiratie en de concepten om de geschiedenis en de

wereld te beschouwen. Om betekenis te geven aan ontwikkelingen en ze perspectief te geven. Maar het beloofde land is geen vrucht van politiek, maar van bekering. Amen.